

DORADCA ZAWODOWY W PROCESIE PORADNICTWA ZAWODOWEGO DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Ludzie niepełnosprawni istnieli i istnieją. Jednakże mimo to, czy też nadal traktowani są jako jednostki, które nie potrafią nic dla siebie i innych zrobić. Niejednokrotnie mają problemy z każdą sferą swojego życia, począwszy na edukacji a skończywszy na funkcjonowaniu w społeczeństwie.

Jednym z takich problemów, niejednokrotnie niezależnych od nich samych, jest odpowiednie wybór zawodowej ścieżki kształcenia i życia. Wiele szkół jest nieprzygotowanych do takiego doradztwa wobec osób niepełnosprawnych, aby ich ścieżka życiowa i zawodowa w przyszłości przyniosła im wiele satysfakcji i materialnego zabezpieczenia. Natomiast zmiany jakie dokonują się w życiu społeczno – gospodarczym kraju wymagają innego niż dotychczas spojrzenia na kształcenie zawodowe młodego pokolenia i przygotowania go do podjęcia decyzji zawodowej, dotyczy to przede wszystkich jednostek niepełnosprawnych. Współczesny pracownik musi być mobilny i gotowy do ciągłych zmian zawodowych w swoim życiu.

Dlatego też bardzo ważne jest w obecnym systemie oświaty i poradnictwa kładzenie nacisku na adekwatny do możliwości rozwojowych wybór zawodu. Od prawidłowego wyboru zawodu zaczynają się i w poważnym stopniu zależą późniejsze losy pracownika, a globalnie rzecz ujmując sytuacja na rynku pracy. Istotne jest zatem takie kształcenie i wychowanie osób niepełnosprawnych, które stworzy poczucie bezpieczeństwa w sytuacjach ciągłych zmian oraz przygotowuje młodzież do świadomego i prawidłowego wyboru zawodu.

W 1995 roku w Klasyfikacji Zawodów i Specjalności ujęto doradcę zawodowego jako specjalistę do spraw osobowych i rozwoju zawodowego. Natomiast do praktyki pedagogicznej został wprowadzony zgodnie z Rozporządzeniem MEN – w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach.

Zawód doradcy ma zatem swoje miejsce w instytucjach oświatowych jaką jest szkoła, jak i ogólnie w dostępnych urzędach pracy. W świetle standardów międzynarodowych świadczy on swe usługi zarówno uczniom, obejmując swym działaniem dzieci i młodzież od najmłodszych lat, jak również osoby dorosłe, które poszukują pracy i pragną wyznaczyć swoją ścieżkę kariery zawodowej, a także rozwoju osobistego.

Doradca zawodowy to osoba, która „udziela pomocy w formie grupowych i indywidualnych porad zawodowych młodzieży i osobom dorosłym w wyborze zawodu, kierunku kształcenia i szkolenia uwzględniając ich możliwości psychofizyczne i sytuację życiową, a także potrzeby rynku pracy oraz możliwości systemu edukacyjnego, współpracując z rodzicami i nauczycielami w procesie orientacji zawodowej uczniów oraz wykorzystując w tym celu wiedzę o zawodach, znajomość psychologicznych i pedagogicznych technik, diagnozy na rynku pracy oraz techniczne środki i przekazywania informacji zawodowych”¹.

Ujmując to należy stwierdzić, iż doradca zawodowy pomaga osobom, które muszą podjąć działania zmierzające do podjęcia kształcenia czy też pracy zawodowej. Pomoc ta polega przede wszystkim na wyborze, zmianie lub dostosowaniu do zatrudnienia. Doradca zawodowy musi brać pod uwagę psychologiczne, fizyczne i społeczno – ekonomiczne czynniki warunkujące jednostkowe podejście do zatrudnienia oraz do statusu zawodowego klienta, a które to mogą mieć wpływ na jego przyszłość zawodową. Doradca stoi na stanowisku, że każda osoba ma równe szanse w podjęciu pracy nad własnym rozwojem dla dobra swojego i ogółu.

Poradnictwo zawodowe to proces, w którym doradca i klient muszą ze sobą konstruktywnie pracować tak, aby radzący się mógł lepiej poznać i zrozumieć samego siebie. Dlatego też w procesie poradnictwa zawodowego doradca powinien podejmować wiele działań, np.:

- doradza niedoświadczonej jednostce, która dokonała nieodpowiedniego wyboru,
- dostarcza pomocy w zakresie zwiększenia szans zatrudnienia i przygotowania klienta do wejścia na rynek pracy,
- pomaga doświadczonemu pracownikowi w przeprowadzeniu przeglądu innych możliwości zawodowych,

---

¹ przypis internetowy: <http://www.ocwp.org.pl/old/EDZ/zawodowe.htm>

- pomaga pracownikowi, który znalazł się w trudnej sytuacji dotyczącej znalezienia, utrzymania pracy albo awansowania w miejscu zatrudnienia².

Natomiast trochę inne spektrum działań ma szkolny doradca zawodowy. W jego obszarze zainteresowań są przede wszystkim uczniowie szkół.

Dlatego też do głównych jego zadań należy:

- „1) systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania uczniów na informacje edukacyjne i zawodowe oraz na pomoc w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej;
- 2) gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu kształcenia;
- 3) wskazywanie uczniom, rodzicom i nauczycielom dodatkowych źródeł informacji na poziomie regionalnym, ogólnokrajowym, europejskim i światowym dotyczących:
  - a) rynku pracy,
  - b) trendów rozwojowych w świecie zawodów i zatrudnienia,
  - c) wykorzystanie posiadanych uzdolnień i talentów przy wykonywaniu przyszłych zadań zawodowych,
  - d) instytucji i organizacji wspierających funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w życiu codziennym i zawodowym,
  - e) alternatywnych możliwości kształcenia dla uczniów z problemami emocjonalnymi i dla uczniów niedostosowanych społecznie,
  - f) programów edukacyjnych Unii Europejskiej;
- 4) udzielanie indywidualnych porad uczniom i rodzicom;
- 5) prowadzenie grupowych zajęć aktywizujących, przygotowujących uczniów do świadomego planowania kariery i podjęcia roli zawodowej;
- 6) koordynowanie działalności informacyjno – doradczej prowadzonej przez szkołę;
- 7) wspieranie w działaniach doradczych rodziców i nauczycieli poprzez organizowanie spotkań szkoleniowo – informacyjnych, udostępnianie informacji i materiałów do pracy z uczniami;
- 8) współpraca z radą pedagogiczną w zakresie tworzenia i zapewnienia ciągłości działań wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego, realizacji działań z zakresu przygotowania uczniów do wyboru drogi zawodowej,

---

² R. Parzęcki, *Podstawy wiedzy o edukacji i poradnictwie zawodowym*, Włocławek 1999, s.81

zawartych w programie wychowawczym szkoły i programie profilaktyki, o których mowa w odrębnych przepisach;

9) współpraca z instytucjami wspierającymi wewnętrzny system doradztwa zawodowego, w szczególności z poradniami psychologiczno – pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi, oraz innymi instytucjami świadczącymi poradnictwo i specjalistyczną pomoc uczniom i rodzicom³”.

Dlatego też szkolny doradca zawodowy powinien stać się kolejną osobą wchodzącą w system pomocy psychologiczno-pedagogicznej oferowanej przez szkołę uczniowi i jego rodzicom.

We współpracy z gronem pedagogicznym ma być koordynatorem działań orientacyjno – informacyjnych szkoły, które w pełni będzie integrować oraz poprzez własne działania wobec ucznia dostarczać mu okazji do wzięcia odpowiedzialności za własne, świadome inicjatywy w tym zakresie. Bowiemy im wcześniej nauczymy młodzież świadomie planować swoje życie, tym rezultaty będą większe i efektywniejsze oraz bardziej dopasowane do rynku pracy⁴.

Doradztwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych jest procesem złożonym. Oprócz czynnika związanego z rodzajem niepełnosprawności, odpowiedniej rehabilitacji czy korzystania

z pomocy społecznej i zatrudnienia, ogromną rolę odgrywają różne formy usług świadczonych przez instytucje rządowe i pozarządowe. Formy tej pomocy są bezpłatne i dobrowolne oraz dostosowane do wieku i stopnia niepełnosprawności.

Jedną z tych form pomocy świadczy osoba doradcy zawodowego. I można powiedzieć, że dzięki usługom świadczonym przez te osoby, zwiększyła się świadomość społeczeństwa na możliwość zatrudniania przez pracodawców osoby niepełnosprawne. Chociaż najczęściej osoby niepełnosprawne są postrzegane jako niezdolne do pracy na otwartym rynku pracy. Bowiemy większość z nich jest zatrudniana na zamkniętych rynkach pracy, które są wspomagane przez PFRON⁵. Pomocą w pracy doradcy jest ustawodawstwo i instytucje, które określają co jest najlepsze i oczekiwane przez osoby niepełnosprawne w kwestii związanej z życiem zawodowym.

---

³

⁴ przypis internetowy: <http://www.cdniku.pl/pliki/dz4.pdf>

⁵ E. Boczar, *Metody poznawania i rozumienia osoby niepełnosprawnej w poradnictwie zawodowym*, [w:] Materiały konferencyjne – Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych 12-13.06.2003, s.24

Dlatego tak dużą rolę powinien odgrywać doradca zawodowy. Ma on być dla osoby niepełnosprawnej swego rodzaju terapeutą czy też rehabilitantem. Doradca powinien posiadać i znać:

- wiedzę na temat rodzajów i stopni niepełnosprawności oraz sposobów i możliwości kształcenia,
- wiedzę o postrzeganiu i podejściu do świata przez osoby niepełnosprawne,
- problemy rodzin osób niepełnosprawnych,
- stronę prawną i ustawodawczą dotyczącą rehabilitacji i świadczeń socjalnych⁶.

Specyfika pracy doradcy zawodowego z osobami niepełnosprawnymi polega przede wszystkim na kontakcie dwóch osób, którzy jako partnerzy przekazują sobie często informacje w sposób niewerbalny i niejednokrotnie nieświadomy. Dlatego też „doradca powinien być krok na klientem, tzn. starać się rozpoznać, nazwać i próbować zaspokoić jego pragnienia i możliwości”⁷. Zachodzić to powinno przy maksymalnym zachowaniu przez jednostkę niepełnosprawną autonomii w podejmowaniu życiowych decyzji. Celem takiego kontaktu powinno być również zachęcenie osoby niepełnosprawnej do działania poprzez „informowanie, ukierunkowanie, motywowanie, pokazywanie możliwości”⁸ dotyczących ewentualnego zatrudnienia. Jednak doradca nie może niczego interpretować ani w negatywny sposób komentować.

Ponadto doradca zawodowy może pełnić rolę mediatora, który w imieniu osoby niepełnosprawnej będzie podejmował wszelkie rozmowy z potencjalnymi pracodawcami, czy też innymi służbami podczas pozyskiwania dla nich pomocy.

Pracując z osobami niepełnosprawnymi doradca musi pamiętać o terapeutycznych działaniach swojej osoby. Swoją postawą musi pokazywać autentyczność, otwartość i szczerze kontakty⁹. Ważne jest także, aby potrafił okazać swojemu niepełnosprawnemu klientowi ciepło i prawdziwe zainteresowanie jego osobą.

Każda osoba chcąca być doradcą zawodowym, a w szczególności zajmująca się niepełnosprawnymi, może do zakresu swoich etycznych

---

⁶ F. Wojciechowski, *Problemy poradnictwa w procesie rewalidacji osób niepełnosprawnych*, [w:] W. Dykcik, *Pedagogika specjalna*, Poznań 2001, s.344

⁷J. Borak-Kwapisz, *Osoby z chorobami układu oddechowego* [w:] B. Szczepanowska, A. Ostrowska , *Problem niepełnosprawności w poradnictwie zawodowym*, Warszawa 1998, s.187

⁸ Tamże

⁹ J. Meder, *Osoby z zaburzeniami psychicznymi*, [w:] B. Szczepanowska, A. Ostrowska , *Problem niepełnosprawności w poradnictwie zawodowym*, Warszawa 1998, s.167

działań dołożyć wskazówki D. Carnegie,

które dotyczą kontaktów z ludźmi:

- „nie krytykuj, nie potępiaj, nie pouczaj (zamiast krytykowania spróbuj zrozumieć),
- szczerze i uczciwie wyrażaj swoje uznanie (poczucie ważności jest dla ludzi niesłychanie istotne),
- wzbudź w innych szczerą chęć (wystarczy ludziom uzmysłowić czego oni chcą i pokazać im jak to mogą osiągnąć)”¹⁰.

Podsumowując należy dodać, iż doradca zawodowy musi być sobą. Osobą, która ma przyjazne uosobienie, okazuje zainteresowanie potrzebującym pomocy oraz potrafi z łatwością nawiązywać kontakt. A ponadto, pracując z osobą niepełnosprawną, doradca zawodowy musi kierować się również obiektywizmem, szczerością, sprawiedliwością i zasadą „po pierwsze nie szkodzić”¹¹.

W poradnictwie zawodowym dla osób niepełnosprawnych bardzo ważny jest sposób poznawania i aktywizowania drugiej osoby poprzez dogłębne zrozumienie jej potrzeb, oczekiwań i przeżyć. Jednak to różnie bywa.

Niepełnosprawny w Polsce, który ma pracę to rzadkość. Osoby niepełnosprawne w naszym kraju należą niestety do grupy, która cechuje się najniższym wykształceniem. I tym samym posiadają niskie kwalifikacje zawodowe.

W głównej mierze jest to związane z niedostosowanym systemem poradnictwa zawodowego do rodzaju niepełnosprawności danej jednostki. Niestety jest to nadal system nastawiony na osoby pełnosprawne.

Dlatego też główny cel polityki społecznej i zawodowej państwa wobec osób niepełnosprawnych powinien być nastawiony na rozszerzenie zakresu działań poradnictwa zawodowego dla niepełnosprawnych. Zależy to od instytucji i placówek, które zajmują się doradztwem zawodowym i pośrednictwem pracy, a także od samych zainteresowanych tym procesem. Chodzi przede wszystkim o zapewnienie stałego i profesjonalnego dostępu w zakresie porady doradczej, dzięki której jednostka niepełnosprawna miałaby bezpośredni i swobodny dostęp do kreowania swojej zawodowej osobowości. I tym samym prowadziłoby to do osiągnięcia pewnego stopnia zdolności zatrudnieniowej i

¹⁰ B. Wojtasik, *Warsztat doradcy zawodu. Aspekty pedagogiczno – psychologiczne*, Warszawa 1997, s.142

¹¹ J. Grabowski, *Rola doradcy zawodowego w procesie orzekania niepełnosprawności*, [w:] Materiały konferencyjne – Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych 12-13.06.2003, s.24

regularnej integracji z rynkiem pracy. Poprzez takie działania osoby niepełnosprawne stawałyby się konkurencyjne na rynku.

Podsumowując należy dodać, iż specyfiką poradnictwa dla osób niepełnosprawnych jest:

- dostrzeganie indywidualnych przeżyć osoby i jej problemów, które wynikają z aktualnej sytuacji życiowej. Uwzględniając przeszłość i przyszłość życiową i zawodową,
- przyjęcie takich metod poznawania danej jednostki, które pozwalają na jej zrozumienie w każdym kontekście życia,
- poszerzenie samoświadomości radzącego się i doradcy zawodowego,
- udzielanie pomocy zgodnie z oczekiwaniami jednostkowymi również na poziomie kształcenia,
- ukierunkowywanie na różnorodne programy działań, które nastawione są na aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych¹².

Te wszystkie działania powinny prowadzić do przełamywania barier, które są związane z stereotypowym postrzeganiem osoby niepełnosprawnej na rynku pracy jako osoby mało wydajnej i nie radzącej sobie z obowiązkami zawodowymi.

BIBLIOGRAFIA

Czarnecki K., Karaś S., *Profesjologia w zarysie*, Radom 1996.

Dykcik W., *Pedagogika specjalna*, Poznań 2001.

Lamb R., *Poradnictwo zawodowe w zarysie*, Warszawa 1998.

Lelińska K., Orientacja i poradnictwo zawodowe w nowym systemie edukacji, „Nowa Edukacja Zawodowa” 2/2000.

Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2001.

Parzęcki R., *Orientacja i poradnictwo zawodowe w pracy szkół zawodowych*, Toruń 1985.

Parzęcki R., *Podstawy wiedzy o edukacji i poradnictwie zawodowym*, Włocławek 1999.

Pieter J., *Słownik psychologiczny*, Katowice 2004.

Pilch T. (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, Warszawa 2004.

Sarzyńska E., *Doradca zawodowy w środowisku bezrobotnych*, Lublin 2007.

---

¹² E. Boczar, *wyd.cyt*, s.14

Sowa J., *Pedagogika specjalna w zarysie*, Rzeszów 1997.

Szczepanowska B., A. Ostrowska, *Problem niepełnosprawności w poradnictwie zawodowym*, Warszawa 1998.

Szewczuk W., *Encyklopedia psychologii*, Warszawa 1998.

Wapnik E., Piotrowicz R., *Niepełnosprawny – pełnoprawny obywatel Europy*, Warszawa 2002.

Wojtasik B., *Warsztat doradcy zawodu. Aspekty pedagogiczno – psychologiczne*, Warszawa 1997.

Zawodowe drogowskazy. *Wsparcie dla modernizacji oferty szkół o profilu zawodowy*. Szkolenie z zakresu orientacji i poradnictwa zawodowego.

Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych 12-13.06.2003
- Materiały konferencyjne. Biuro Koordynacji Kształcenia Kadr Fundacja Funduszy Współpracy.

www.bon.uw.edu.pl

www.kuratorium.bialystok.pl

www.metis.pl

www.niepelnosprawni.pl

www.swps.edu.pl

www.unic.un.org.pl

<http://www.cdniku.pl/pliki/dz4.pdf>

<http://www.ocwp.org.pl/old/EDZ/zawodowe.htm>

www.slaboslyszacy.ovh.org - D. Pawłowska, *Rehabilitacja zawodowa osób słabo słyszących i niesłyszących*

www.edukacja.warszawa.pl - *Poradnictwo zawodowe w resorcie edukacji*

www.koweziu.edu.pl - M. Łuczak, *Specyficzne aspekty poradnictwa zawodowego dla niepełnosprawnych*

www.powiat.policki.pl - *Program działań na rzecz osób niepełnosprawnych w powiecie polickim w latach 2004-2014*